

Názory pedagogiky hodnot (kultury)

Představitelé pedagogiky hodnot (kultury) založili své názory na vychovatelnost člověka na svých idealistických názorech na všechny životní jevy. Člověka považují za bytost zcela „duchovní“. Podle nich je založen na *sledování nějakého cíle*. Sledování cíle podmiňuje primárněji jednání člověka než zděděné vlohy nebo vnější vlivy.

Tito pedagogové při řešení svých výchovných otázek přezírají často jednostranně fyzické a psychické vlastnosti dítěte. Pedagogické úsilí je podle nich určeno jedině cíli výchovy, jedině tím, čeho má být výchovou dosaženo.

Především tyto hodnoty jim představují hranice výchovy a jenom z jejich hlediska je možno podle nich zkoumat a stanovit vychovatelnost.

Pedologie

Z různých názorů na náš problém se v moderní pedagogice snad nejvýrazněji uplatňuje tzv. *pedagogická teorie dvou faktorů*. Představuje samostatně budovanou vědeckou disciplínu, a to ne jako vědu o výchově, ale nauku o vývoji dětí. Jejím zakladatelem je německý psycholog W. Stern.

Tato velmi rozšířená teorie, obecně nazývaná *pedologie*, vykládá vývoj dětí jako proces podmíněný jednak tzv. biologickým faktorem - dědičností, jednak tzv. faktorem sociálním - působením prostředí, v němž dítě žije. Jenom těmito *dvěma faktory* vykládá pedologie mechanický vznik a vývoj různých duševních vlastností dětí. Vývoj člověka chápe jako proces, který se uskutečňuje zráním organismu. Toto zrání vykládá jako organismem záměrně sledovanou instinktivní tendenci sebezáchovy a seberozvíjení.

Tím, že pedologie ignorovala *vlivy výchovy* na vývoj dítěte, sledovala ji jen jako závislou na rozhodujících faktorech - *na dědičnosti a prostředí*. Proto pedologové odvozovali úspěch i neúspěch dětí ve škole z obou nebo jednoho z uvedených vlivů a přezírali odpovědnost i zásluhy učitelů a vychovatelů. A tím, že odebírali z učitelů zodpovědnost za výsledky jejich činnosti, vedla pedologie ke snižování kvality školní práce. Na základě toho bylo dítě často prohlášeno za méněcenné, místo toho, aby mu byla věnována potřebná zvýšená pedagogická péče.

Psychologické problémy vztahu žáka a člověka

Z psychologického hlediska se učitel a žák jeví jako lidské osobnosti, které jsou vzájemně spojeny určitými vztahy a rozvíjejí činnosti sice odlišné, ale v jistém smyslu komplementární, a to v souladu s podmínkami a požadavky určenými společností. Osobnost učitele a žáka, vzájemné vztahy mezi nimi, jejich činnosti (vyučování a učení) a souvislost těchto činností mezi sebou i se společenskými požadavky a podmínkami, to vše tvoří předmět pedagogicko - psychologického zkoumání.

Situace, v níž se setkávají žáci a učitel, se někdy definuje jako *interakce*. Učitel je pro žáka zdrojem podnětů, které buď přímo produkuje v podobě slovních signálů, nebo předvádí tak, aby mohly být vnímány smyslovými orgány žáka. Žák podněty přijímá, zpracovává v šedé kůře mozkové a mění své chování. Jeho chování se zpětně stává podnětem pro učitele, aby reguloval výběr a sled dalších podnětů předkládaných žákovi.

Toto schéma je východiskem *behavioristických modelů učení a vyučování*. Jednoduché starší spojení „podnět - reakce“ bylo nahrazeno složitějšími zprostředkujícími procesy.

Odišný obraz o setkání učitele s žáky podává tvarová psychologie směru K. Lewina. Situaci ve školní třídě charakterizuje jeden z představitelů Lewinovy školy Fr. Winnefeld jako „*spádové pole*“. Polem rozumí časoprostorový celek, v němž jsou rozloženy uspořádané síly působící mezi jedinci, kteří jsou součástí tohoto pole. Pedagogická pole jsou spádová v tom smyslu, že se v nich setkávají zralý a zrající lidé, což má za následek, že síly působí v poli převážně ve směru od učitele k žákovi. K hlavním silám patří vztah důvěry mezi učitelem a žákem a cílové napětí.

Dítě nemůže vypěst v plně rozvinutou osobnost bez pomoci dospělých osob, ke kterým je poutáno vztahem důvěry, lásky a úcty a které se na ně obracejí jako na nezaměnitelnou lidskou bytost.

Osobní kontakt mezi učitelem a žákem nelze označit jen za předávání a přijímání nebo jen za dialog. Je to vždy také aktivní vztah subjektu k objektu, světu a projevuje se v činnosti.

2 typy podmínek:

Vnější

Cokoli, co nás ovlivňuje z vnějšku (i lidé). *Okolí* (souhrn všech vnějších podmínek, bez ohledu na to, jestli působí nebo nepůsobí na vývoj člověka) a *prostředí* (okolní jevy, jež mají pro člověka subjektivní hodnotu → on vědomě či nevědomě reaguje). Životní prostředí je nejdůležitější.

Faktorová pole životního prostředí:

1) sféra vztahů lidé a příroda - musí být v interakci → nesmí se navzájem poškozovat

a) živá příroda - biosféra

} platí to stejné

b) neživá příroda

2) lidé a výsledky lid. aktivity → těžiště uspokojování lidských materiálních potřeb

3) lidé a lidé → sociální, osobnostní faktory (= to nejdůležitější z této složky)

a) lidé a širší sociální prostředí → vztahy člověk a svět. populace ke společenství kontinentu v celosvětovém měřítku

b) lidé a užší sociální prostředí → vztahy mezi lidmi ve skupině, ke známým, mezi vrstevníky

c) osobnostní faktory → interakce (= spolupráce) 2 lidí, sebepojetí = vztah člověka k sobě samému

Výchovné prostředí bezprostředně ovlivňuje zdraví a rozvoj člověka (přírodní a společenské, objekt a subjekt, věcné a osobní, materiální a duchovní, obecné a konkrétní).

Vnitřní podmínky:

Přímo ovlivňují člověka (fyzické, tělesné, psychické či duševní předpoklady jedince), výsledky výchovně vzdělávací práce → jak se ukládají v hlavě, použití.

Obecné podmínky - eufunkční (vlivy, účinky, pozitivní)

- neutrální (vlivy, účinky, nezpůsobují ani - ani +)

- disfunkční (vlivy, účinky, negativní)

Analýze výsledků a podmínek výchovy se věnuje *pedagogická diagnostika* = věda zabývající se zjišťováním, identifikací a hodnocením úrovně rozvoje žáka/ů jako výsledku výchovného a vzdělávacího působení.